

EXPOSICIÓ ITINERANT

Esport, indústria i modernitat

DOSSIER DE PREMSA

M / / /
/ N A /
C / / /
/ T E C

Museu Nacional
de la Ciència i la Tècnica
de Catalunya

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

SISTEMA TERRITORIAL
MNACTEC

CONTINGUTS/

PRESENTACIÓ/.....	3
ÀMBITS/.....	4
Inicis de l'esport modern a Catalunya.....	4
Socialització i reglamentació de l'esport.....	5
Esport i descoberta científica.....	6
Dona i esport.....	7
Els esports i els sectors industrials a Catalunya. Mataró	9
Els esports i la premsa esportiva.....	10
Evolució tecnològica de l'esport.....	11
L'EXPOSICIÓ A MATARÓ	12
EL MNACTEC/.....	13
CONTACTES/.....	14

PRESENTACIÓ/

“Esport, indústria i modernitat” és una exposició itinerant que, a través de vuit àmbits temàtics, mostra la relació estreta entre els orígens de l'esport modern i el desenvolupament científic, tecnològic i industrial.

El naixement de l'esport modern se situa a l'últim terç del segle XIX i evoluciona ràpidament fins a l'esclat de la Guerra Civil, que trenca de manera abrupta l'evolució dels avenços tecnològics, socials i econòmics de la pràctica esportiva iniciats amb la revolució industrial.

L'exposició explica com, en els seus inicis, l'esport era una activitat exclusiva de les classes benestants, que en els anys 1920 es va democratitzar gràcies a les millores laborals aconseguides pel moviment obrer. La classe popular es va incorporar a la pràctica esportiva i el consum d'espectacles esportius el va convertir en un fenomen de masses.

La reglamentació dels esports, l'organització en clubs i federacions, així com la comercialització, la professionalització de la premsa esportiva i l'aparició de la ràdio van ser factors claus per al seu desenvolupament. Els esports tradicionals van conèixer amb el naixement de nous esports sorgits dels avenços científics, industrials i tècnics, com l'automobilisme, l'aviació o el ciclisme. Cada territori o localitat va tenir també una pràctica esportiva predilecta i més popularitzada, vinculada al desenvolupament d'un sector industrial concret.

Per altra banda, va començar a ser habitual la pràctica esportiva femenina, que va prendre sentit en el context polític de la segona república: es va afavorir la participació de la dona en els esports alhora que en la vida social en general.

ÀMBITS/

Inicis de l'esport modern a Catalunya

L'esport modern, símbol de novetat, modernitat i progrés, va arribar a Catalunya a la segona meitat del segle XIX, gràcies als canvis socials, econòmics, tecnològics i científics impulsats per la Revolució Industrial.

Els trets que caracteritzen l'esport modern són la reglamentació, el caràcter competitiu i l'organització en clubs i federacions, i esdevé una nova forma de lleure i entreteniment. L'esport va començar com una pràctica destinada als sectors benestants i evolucionà cap a l'espectacle i l'esport popular i de masses.

Els esports tradicionals que hi havia fins aleshores, basats en antigues pràctiques d'origen militar o de lleure aristocràtic, van adoptar una reglamentació i es van organitzar en grups socials elitistes i privats. Les noves modalitats esportives importades dels països europeus per la burgesia industrial, ja reglamentades, es van organitzar en clubs, que van difondre la pràctica i el consum de l'esport.

L'expansió de l'esport a Catalunya està vinculada a l'activitat comercial i industrial de les ciutats i zones on arriben tècnics industrials, comercials o diplomàtics que coneixen els esports moderns i els transmeten als ciutadans locals. Per tant, és a les ciutats i zones més industrialitzades on es desenvolupen els esports moderns.

Festival atlètic del Gimnàs Vila al camp del Català Sport Club. Barcelona, 1915 (Josep M. Co i de Triola AFCEC)

Socialització i reglamentació de l'esport

L'esport modern comença a finals del segle XIX com una pràctica de les classes benestants i burgeses, però a partir de la dècada de 1920 es converteix en un fenomen de masses. Es funden clubs, associacions i federacions per reglamentar les pràctiques esportives.

Les elits i la burgesia industrial importen i difonen novetats i avenços tècnics i tecnològics europeus. Es practiquen els esports tradicionals: esgrima, pesca, caça, equitació, a més dels nous esports importats com ciclisme, tenis, automobilisme, motociclisme o aviació. Els aficionats s'agrupen en societats de caràcter recreatiu, relacionades amb el món polític i econòmic.

La classe obrera inicialment no té accés a l'esport perquè no disposa de temps lliure. Cap als anys 1920, els obrers han aconseguit la jornada laboral de vuit hores i el descans dominical i es vinculen a ateneus populars, casinos, associacions i moviments obrers. L'associacionisme és una peça clau en el naixement i popularització dels esports moderns a Catalunya.

L'Estat entén l'esport com un element socialitzador i identitari, per la qual cosa estableix les primeres polítiques esportives i promou l'olimpisme modern. El moviment olímpic modern és el màxim exponent internacional de la reglamentació esportiva i un gran element de difusió de l'esport. Els impulsors de l'olimpisme modern a Catalunya són Narcís Masferrer i Sala, Josep M. Co de Triola i Elias Juncosa, periodistes i esportistes, que el 1913 creen el Comitè Olímpic Català.

Cartell del Campionat de Catalunya de rem organitzat pel CADCI. Barcelona, 1917.

Esport i descoberta científica

A Catalunya, l'excursionisme científic va néixer no com un esport, sinó com un moviment cultural i científic que promovia la descoberta del territori. Aquest coneixement del territori va donar lloc a noves disciplines culturals i científiques.

L'excursionisme cultural i científic fa una gran tasca de divulgació del paisatge, el patrimoni i la llengua catalana amb el Centre Excursionista de Catalunya (CEC), creat el 1876, al capdavant. En l'àmbit cultural, el CEC potencia el coneixement de la història del país, l'ús del català, la publicació de mapes de muntanya a gran escala i la salvaguarda del patrimoni arqueològic, entre d'altres. En l'àmbit esportiu, impulsa l'espeleologia, el muntanyisme, l'alpinisme, l'escalada i els esports de neu.

L'excursionisme científic i cultural evoluciona cap a la pràctica esportiva. La creació de la Secció d'Esports de Muntanya del CEC, el 1908, impulsa els primers esports de muntanya, l'alpinisme i l'escalada. A Catalunya, la construcció de noves línies de tren i carreteres afavoreix la pràctica dels esports d'hivern i la competició.

El Pedraforca des de la Vall del Gresolet (Arxiu MNACTEC) i esquiador fent un salt de trampolí a Ribes de Freser l'any 1912 (Josep M. Co i de Triola, AFCEC)

Dona i esport

La participació de la dona en la pràctica esportiva és pràcticament inexistent fins als anys vint del segle XX, quan la modernitat trenca la imatge tradicional de la dona i l'esport es converteix en una forma d'afirmació i alliberament.

Les dones de les classes burgeses i aristocràtiques eren educades per ser esposes i mares, i practicar l'esport era més una forma de relació social que no pas una activitat física. A partir de 1910, les dones de sectors benestants protagonitzen els primers moviments reivindicatius feministes. Durant els anys vint i trenta la seva participació en pràctiques esportives femenines esdevé més àmplia.

Les dones de les classes obreres havien de treballar per subsistir i la pressió social i religiosa les obligava a ser esposes, mares i treballadores. El creixent teixit associatiu popular i obrer dels anys vint accelera la transformació del lleure esportiu i un procés progressiu d'incorporació de la dona en la societat i en l'espai públic.

A partir dels anys trenta, la pràctica esportiva femenina es consolida. Es creen seccions femenines d'esports, les dones participen més en les competicions, s'integren en les xarxes associatives i arriben a formar part de la direcció de clubs esportius.

Atletes del Club Femení d'Esports a l'Estadi de Montjuïc de Barcelona, entre 1930 i 1935 (Ramon Claret, Joan Bert. Fons Bert i Claret. ANC)

Esports derivats dels avenços industrials

La bicicleta, l'automòbil, la motocicleta i l'avió formaven part dels ginys i les màquines més revolucionàries de començaments del segle XX i es van convertir en peces clau de la competició esportiva i en símbols de modernitat i progrés. El ciclisme, l'automobilisme, el motociclisme i l'aviació van esdevenir nous esports que van produir fascinació i van provocar canvis profunds a la societat.

Ciclisme

Associat a l'excursionisme i al turisme, evoluciona cap a l'esport de competició, però també esdevé un mitjà de transport útil per a totes les classes socials. En tot el territori s'organitzen curses i competicions esportives i es construeixen velòdroms. Juntament amb el futbol i la boxa, es converteix en un dels esports de masses dels anys vint i trenta.

Automobilisme i motociclisme

Als anys trenta, l'automobilisme i el motociclisme es popularitzen i ben aviat es converteixen en esports espectacle i aconseguen una gran difusió pública. Els pioners són burgesos industrials amb interès per expandir els seus negocis: compravenda de cotxes, garatges, recanvis, transports, benzineres, etc. Funden els primers clubs per organitzar curses arreu de Catalunya, que contribueixen a estendre la pràctica esportiva i a millorar la xarxa de carreteres.

Automòbil "David", any 1914 // Pujada de la Rabassada, Barcelona. 1923.

Aviació

L'aviació neix a Catalunya l'11 de febrer de 1910 amb el primer vol a motor de Julienne Mamet a Can Tunis, organitzat per l'Associació de Locomoció Aèria (ALA). Va ser un vol que va arribar a només seixanta metres d'altura i va durar dos minuts. Les exhibicions aèries i esportives es converteixen en esdeveniments multitudinaris i envoltats de gran expectació. Amb l'esclat de la Guerra Civil acaba la pràctica de l'aviació esportiva i es dona prioritat a l'aviació civil i militar.

Els esports i els sectors industrials a Catalunya

Mataró

El naixement de l'esport està vinculat al desenvolupament de l'activitat industrial, i a Catalunya cada territori o localitat va tenir també una pràctica esportiva predilecta i més popularitzada, vinculada al desenvolupament d'un sector industrial concret.

La industrialització a Mataró permet la formació d'una burgesia interessada en els elements competitius i lúdics de les noves pràctiques esportives, en les quals veuran, a més d'una forma «moderna» de lleure, una plataforma de projecció exterior i de publicitat que beneficia els seus interessos econòmics, polítics i socials.

Industrials, comerciants, advocats, enginyers, arquitectes, metges, farmacèutics i polítics són els iniciadors de l'esport i els fundadors de les primeres associacions. Els mateixos cognoms i les mateixes famílies apareixen vinculades a diferents disciplines esportives: Fradera, Palau, Cabot, Bover, Majó, Coll, Tuñí, Bordalba, Vallmajor, Cañas, Matas, Roca, Julià, Llavina, Imbern, Casanovas, Clavell, Borràs, Tura, Jordà, Oms, Alsina, Baladia, Viada, Gnauck, Andreu, Martí, Guañabens, Julià de Caralt, Spà, Tuñí, Ponsa, Calvet, Font, Clavell, Massuet, Lassaleta, Rialp, Boter de Palau, Carrau, Trias, Fàbregas de Caralt, Bofarull, Tous, Soler, Fonrodona, Catà, Baseda, Strael, Engling, Roca, Pineda...

Són els *sportmen*, persones amb coneixements del que passa a Europa, amb bona posició econòmica, que aporten coneixement sobre els esports i com es practiquen. Alguns pertanyen a famílies vingudes d'altres països, com els **Klein**, procedents de Chemnitz, que es dedicaven a la venda de maquinària per a la fabricació de teixit de punt, i es converteixen en promotors del ciclisme i motociclisme; o la **família Gnauk**, procedents d'Alsàcia, que es dediquen a la construcció de telers Cotton i a la promoció de l'atletisme, la boxa i la natació.

L'any 1893, un grup d'aquests prohoms mataronins decideixen crear un lloc per a l'esbarjo dels ciutadans. La idea era crear un espai modern per al lleure i la pràctica de tota mena d'esports. El juliol d'aquell any s'obre al públic el **Parc de Mataró**, amb jardins, zona de patinatge, zona de tir i un velòdrom, amb llotges al voltant.

La relació de la indústria de Mataró amb l'esport continua desenvolupant-se durant el primer quart de segle XX. El 1928, l'empresa mataronina de fabricació de mitjons **Molfort's**, pionera en el desenvolupament de la publicitat racional, es converteix en patrocinadora de la **Volta a Catalunya**. Adquireix un automòbil de fabricació nord-americana que, retolat de manera

espectacular, esdevé anunci ambulant de la marca. El vehicle es fa servir com a transport de l'organització de la Volta, i obre la comitiva.

Vehicle publicitari de la marca Molfort's a la Volta Ciclista a Catalunya, 1933
 Autor desconegut. Museu de Mataró. Col·lecció Fundació Jaume Vilaseca

Els esports i la premsa esportiva

La premsa esportiva va aparèixer a partir dels anys 1920, gràcies a la massificació i a la democratització de l'esport. Fins llavors, l'esport tot just començava a tenir reservades algunes seccions a la premsa generalista, i no va ser fins aquest moment que es va professionalitzar la pràctica i van aparèixer els primers periodistes esportius.

A partir de 1930, sorgeix la fotografia esportiva vinculada a la nova premsa il·lustrada, així com la publicitat en premsa de les indústries del ciclisme i l'automobilisme per donar a conèixer els seus productes i anunciar competicions. Així mateix, el cartellisme neix com una expressió artística de forta vinculació amb la difusió dels esports.

Ràdio Barcelona va fer la primera retransmissió d'un partit de futbol el 8 d'abril de 1928. A partir de 1935 va incorporar amb regularitat mitja hora diària de crònica esportiva. La premsa esportiva també va contribuir a expandir i consolidar l'esport com a entreteniment de masses. A partir dels anys vint i trenta apareixen els primers "mites de l'esport", figures mediàtiques que arrossegueu el públic i símbols dels temps moderns.

Portada de Los Deportes. Revista ilustrada de Sports, núm. 511, 30 de gener de 1911, Barcelona.

Evolució tecnològica de l'esport

L'afany de superació de la humanitat i l'ambició per competir han estat els principals motors de l'evolució de l'esport. La millora de les capacitats i les millores en la competició per aconseguir fites, marques i rècords han comportat l'aparició de noves disciplines; alhora, la ciència, la tècnica i la tecnologia s'han posat al servei de l'esport.

L'aplicació de noves disciplines científiques i la tecnologia han permès millorar la resistència i lleugeresa dels materials esportius, fer estudis biomecànics i del moviment del cos, així com incrementar el rendiment físic i prevenir lesions.

L'evolució en l'àmbit reglamentari ha establert aspectes de la pràctica esportiva com la indumentària, el nombre d'integrants dels equips i els accessoris que s'utilitzen per a cada esport.

Equip de la Lliga Catalana AON. Masculina moderna, 2022

L'EXPOSICIÓ A MATARÓ

El Museu de Mataró, que acull a Can Marfà la primera itinerància, ha elaborat nous continguts que complementen el relat de cada un dels vuit àmbits de l'exposició. L'objectiu ha estat apropar al visitant els inicis de l'esport modern a Mataró i mostrar l'extraordinària diversitat d'iniciatives que es produïren a la ciutat, coincidint amb el desenvolupament industrial, comercial i social de finals del segle XIX i primer terç del segle XX:

1. Els inicis de l'esport modern a Mataró
2. Els primers clubs, les primeres associacions
3. Del gaudi al coneixement del territori
4. Les pioneres de l'esport a Mataró
5. Motor i modernitat al «Circuit de Llevant»
6. L'esport i els sectors industrials a Mataró
7. Les primeres publicacions esportives a Mataró
8. Innovació tèxtil i esport

Més d'una quinzena d'entitats, empreses i particulars han col·laborat en la cessió d'objectes i documents relacionats amb els inicis de la pràctica esportiva a Mataró: la Col·lecció d'Automòbils Salvador Claret, la Fundació Barcelona Olímpica-Museu Olímpic i de l'Esport, l'Arxiu Comarcal del Maresme, el Museu Arxiu Santa Maria, L'Esport Ciclista Mataró, la Unió Excursionista de Catalunya (Mataró), la Unió Esportiva Mataró, l'Agrupació Científico-Excursionista de Mataró, la Fundació del bàsquet català i la Federació Catalana de Tennis. Igualment, s'ha comptat amb la cessió d'objectes i documents procedents de col·leccions particulars, material gràfic i audiovisual de la Filmoteca de Catalunya, la Federació Catalana de Bàsquet, l'Arxiu Municipal de Terrassa (AMAT) i l'Editorial Postermil.

Per a l'àmbit 8, dedicat a l'evolució tecnològica de l'esport, el Museu de Mataró ha volgut explorar les darreres novetats que el sector tèxtil vinculat a la ciutat ha aportat a la millora de la pràctica esportiva. Per aquest motiu, s'ha demanat la col·laboració d'ASEGEMA, en representació del sector empresarial, i del Centre Tecnològic de Catalunya (Eurecat), referent en innovació tecnològica i tèxtil. Ambdues entitats han fet possible mostrar a l'exposició alguns productes innovadors de dues empreses que participen en el programa d'innovació empresarial «Reimagine Textile» –*Leser Ioga* i *Infinite Athletic*–, i de l'empresa *Hoko Sport*, consolidada actualment com a referent en fabricació i comercialització de roba esportiva. Són tres exemples de com la indústria tèxtil, després de més d'un segle, continua estretament vinculada a l'esport, cercant solucions innovadores per a la millora del rendiment, la prevenció i recuperació de lesions, la implementació de models predictius i prescriptius, la confortabilitat, l'ecodisseny i la sostenibilitat.

EL MNACTEC/

La missió del MNACTEC és la de difondre i promocionar el coneixement de la cultura científica, tècnica i industrial i, a la vegada, conservar, estudiar i mostrar la implantació i l'evolució dels avenços científics i tècnics a Catalunya, la seva aplicació industrial i, molt especialment, la seva implicació i incidència social.

La seu del MNACTEC està ubicada a Terrassa, en un dels edificis fabrils més emblemàtics del modernisme català i un dels més bells d'Europa: el Vapor Aymerich, Amat i Jover, antiga fàbrica tèxtil dissenyada per l'arquitecte Lluís Muncunill i construït entre 1907 i 1908.

/SISTEMA TERRITORIAL MNACTEC

El MNACTEC lidera una xarxa de 26 centres museístics i patrimonials independents i singulars que expliquen els processos productius industrials al territori català.

CONTACTE/

Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya (MNACTEC)
Rambla d'Ègara 270 TERRASSA
Tel. 93 736 89 66
www.mnactec.cat

Més informació:
Àrea de Comunicació i Difusió del MNACTEC
Tel. 93 763 89 63
difusio.mnactec@gencat.cat

CONTACTE MATARÓ

Museu de Mataró
c/ El Carreró, 17-19
08301 Mataró
Telf. 93 758 24 01
museum@ajmataro.cat

Més informació:
www.culturamataro.cat